

**Задания олимпиады
по предмету «Язык саха как государственный»
Республиканский этап. 2023-2024уч/г.
Финал. 9 класс**

I. Понимание устной речи. Суть задания заключается в полном понимании текста и улавливании смысла. В конце текста даются 5 вопросов по содержанию текста. Максимальный балл –10. Учутал аахпытын кэннэ ыйытыктарга суругунан эппиэттээ.

Ыйытыктар (вопросы):

1. Чыгычаахтар хаһан уйа тутталларый?
2. Чыгычаах тас дьүһүнэ хайдабый?
3. Чыгычаах оҕолоро хайдах аһыылларый?
4. Ийэлээх аҕалара оҕолорун туохха үөрэтэллэрий?
5. Кэпсээни истэн баран тугу өйдөөтүн?

II. Лексико – грамматический тест и тестовые задания. За каждый правильный ответ- 5 баллов. Максимальный балл за данное задание – 50.

1) Вставьте пропущенную букву. Сөптөөх буукубанан ситэр.

Сахам сирин тапт...бын,

Саамал кымыс ута...ын,

Са...ыар хомус тыаһ...рын,

Саарба, саһыл булт...бын.

2) Составьте слова(имя сущ.) с исконно якутскими звуками(5слов). Подчеркните. Дьин сахалыы 5 дорҕоону туттан 5 тылы толкуйдаа. Аннынан тарт.

3) Подчеркните второстепенные члены предложения. Этии ойбоһос чилиэннэрин аннынан тарт.

Куобах алаас сирдэринэн, отонноох дулбаларынан, ыарба талах быыстарынан ыырданан үөскүүр. Мастар мас сабынньахтарын кэтэnnэр хамсаабакка таалан тураллар.

4) Укажите правильно части речи. Санга чаастары таба ый.

- 1) Мап-маһан-----а) аат тыл
- 2) Бу, ити-----б) дабааһын аат
- 3) Көмөлөһөр-----в) сыһыат
- 4) Таабырын-----г) туохтуур
- 5) Таһырдыа -----д) солбуйар аат

5) Поставьте существительное в форме единственного и множественного числа. Аат тылы биир уонна элбэх ахсаанна уларыт.

Мастар сэбирдэхтэрин, мутукчаларын күүстээх тыал хастаата. Аҕа уолугар эйэлээхтик олоҕор диэн үөрэспитэ.

6) Образуйте имя числительное. Ахсаан ааты үөскэт.

500; 5000; 5.000.000; 14,1; 2/1.

7) Образуйте антонимы. Онтуоньуму үөскэт.

Үөр, тап, илин, онно, уҕа.

8) Образуйте синонимы. Синиэньими үөскэт.

Бытаан, сэргэх, өйдөөх, чулуу, килбигийэр.

9) Дополните пословицы. Өс хоһооннору ситэр.

Саҥа доҕор... урукку доҕор ордук. Ким доҕор..... ол дьоллоох. Ким үлэлиир, ол Сүрүбэ суох ... сүбэлээх. Күн сири сырдатар, ... киһини.

10) Переведите. Тылбаастаа.

Здоровый, меткий, кислый, жидкий, крепкий.

III. Понимание письменной речи .

1. Прочитайте текст. Ответьте на вопросы письменно. Тиэкиһи көрөн олоҕор соруудаҕы толор. Максимальный балл –10.

Кымырдаҕас олус үлэһит. Кини хаһан даҕаны иллэн сылдыбытат. Уйатын тула, бэйэтин үчүгэйдик билэр ыырдарынан, оту-маһы быһыһынан элэгэлдэйдэр. Уйатын диэки төннөрүгэр тугу эмэ соһон иһэр буолар. Суолугар түбэспит булумньуларын: хомурдуоһу, былахыны, үөн гусеницатын, от-мас сизмэтин ытыран соһон аҕалар. Аҕалаат эмиэ, бултуу төттөрү барар.

Биһиги олбуорбут таһынааҕы ойуур саҕатыгар кымырдаҕас уйата, бугул курдук, үлэн олоҕор. Мин ардыгар, иллэн буоллахпына кинилэр сырыыһыларын кэтээн көрөөччүбүн. Сороҕор кинилэр суолларыгар кумаары, аһынаны, сахсырҕаны өлөрөн быраҕабын. Онуоха түбэхэ түстэхтэринэ, уйаларыгар соспутунан бараллар. Кыайбатахтарына, ынгырсан, хаһыа да буолан көмөлүүллэр. (И. Сосин)

• ЗАДАНИЯ (СОРУДАХТАР):

1 Синонимнарын(синиэньимнэрин) толкуйдаан суруй. Придумайте к существительным синонимы и запишите. *Ыырдарынан, ойуур.*

2. Нууччалы тылбаастаа. Переведите слова. *Аһына, сахсырҕа.*

3. Аат тылынан бэриллибит кэпсиирэлээх этиини булан уһул, аннынан тарт. Выпишите предложение, где сказуемое является существительным, подчеркните.

4. Этииттэн туохтууру бул, сирэин, ахсаанын, кэмин ый. Найдите и выпишите глагол, определите лицо, число, время. *Кыайбатахтарына, ынгырсан, хаһыа да буолан көмөлүүллэр.* –

5. Этиини чилиэнинэн ырыт, аннынан тарт, судургу, холбуу этии буоларын быһаар. Разбор по членам предложения. Определите тип предложений. *Суолугар түбэспит булумньуларын: хомурдуоһу, былахыны, үөн гусеницатын, от-мас сиэмэтин ытыран соһон аҕалар.*

IV. Письменная речь.

1. Переведите текст на якутский язык. Тиэкини тылбаастаа (10б.)

Женившись, после службы в армии, я поехал работать в небольшую деревеньку Джура. На южной окраине этой деревни жил со своей старухой этот самый Булчут. Мы с женой сняли домик и стали соседями Булчута. Старику шел восьмой десяток, но был он крепок и резв не по годам. По договору он добывал пушнину, план выполнял исправно, тютелька в тютельку, хотя мог перевыполнять в несколько раз.

В выходные дни я любил побродить с ружьем по лесу, пострелять боровую дичь и зайцев. Был я молод, легок на ногу и уходил довольно далеко. И как-то раз встретил в тайге своего соседа. Старик мне очень обрадовался и рассказал много любопытного. Речь зашла горностае, который, юркнув в прогнивший насквозь ствол дерева, начинает выглядывать то там, то сям и сбивает преследующую его собаку с толку. «Хоть и провел его шустряга горностай, а умница, каких еще поискать, сказал Булчут, ласково глядя своего пса. - Безошибочно найдет по снегу мой летний след.

Вскоре мы с дедом с удовольствием пили горячий чай в его зимовье и вели душевную беседу. С тех пор началась наша дружба. Чуть выдастся свободный день, я спешил к старику в лес. Когда я приносил маленькие батарейки для карманного радиоприемника или фонарика, Булчут радовался как дитя.

V. Составление текста. Составление текста на якутском языке. Максимальный балл-10б. (7-10 предложений).

Тема «Моя любимая книга....» («Мин сөбүлүүр кинигэм»).